

Resnico naše zgodovine in usode mora vsakdo najti sam

Anlični svet s svojimi bivanjskimi vprašanji in t.i. katarzičnostjo fascinira množico filozofov in literatov še danes. Iz vašega pisanja je čutili, da ste intimno zavezani helenski misli. Kako je s skritostjo oziroma razkritostjo antične misli? Kako lahko danes antična literatura vzmira ali izziva bralca?

Privlačnost starih filozofskih besedil brzokone izvira iz tega, da so klasični misleci zastavljali in obravnavali vprašanja, ki so še danes resnično bistvena, vendar smo v moderni dobi postali skeptični, da je nanje sploh možno odgovoriti, čeprav jih ni mogoče preprosto pozabiti. Gre za temeljna vprašanja o razmerjih med človekom, polisom in kozmosom, za vprašanja po vzroku (prapočelu), po biti in bivajočem, smotru in cilju: Od kod prihajamo? Kdo smo? Kam gremo? Ta vprašanja so bila v grški filozofiji »razkrita« misljenju in tudi odgovori nanje so bili mišljeni v območju »neskritosti«, v območju resnice kot *alétheia* – pa ne samo pri predsokratikih, pri Parmenidu in Heraklitu, temveč tudi pri Platonu in Aristotelu. Logos grške klasične ni zastrl resnice kot neskritosti, to se je zgodilo šele mnogo pozneje, v moderni dobi, opredeljeni z novoveško »metafiziko subjektivitete«, ki vodi v skepticizem in redukcionizem. S to mojo hipotezo se seveda spremeni pomen Heideggrovega pojma *alétheia* (»neskritost biti«) – gre predvsem za neskritost resnice, dostopnost »stvari samih«: Sodobna filozofska misel se odreka »stvarim samim« in se odvraca od prvotnih vprašanj, saj ima preveč opravka že s predvprašanji: s »pogoji možnosti izkustva«, z »logično analizo jezika« itd. Pri tem gre gotovo za zelo pomembne in zanimive probleme, ki pa so vendarle šele preddverje filozofije v klasičnem pomenu, ljubezni do »modrosti. Morda je prav v neskritosti grške filozofske resnice dana možnost katarzičnosti, ki jo omenjate v vprašanju. V tem smislu je katarzičen vsak Platonov dialog, ki razpira mišljenju območje resnice.

Ce zoživa področje antične filozofije zgolj na Platonovo prispodobno o votlini (in krščanstvo) – naslov enega izmed vaših predavanj: ali se vam zdi, da je s to 'votlino', ki ponazarja naš svet, bil storjen bistven korak pri razvoju evropske (krščanske) misli?

Seveda, Platonov idealizem, ki ločuje onstranstvo idej od tostranstva minljivih stvari, kar metaforično izraža prispodobna

Lahko zapišemo, da je literarno in esejistično pisanje dr. **Marka Uršiča**, docenta za logiko in filozofijo narave na Filozofski fakulteti v Ljubljani, sodelavca Nove revije, v najglobljih kategorijah mišljenja ujeto v »oni svet«, v nadnaravno, mistično... Še izraziteje religiozno obarvani se zdijo Uršičevi zadnji teksti in razprave, ko med drugim piše o platonizmu (Plato Christianus) in krščanstvu, vzhodnih modroslovljih itd. Bolj podrobno in obširno o teh temah nam je avtor povedal v pogovoru.

no gledano, pravzaprav edina uspešna križarska vojna. Po padcu zadnje katarske trdnjave Montségur je inkvizicija sežgala na grmadi 225 katarskih »perfektov«. Na nekem drugem koncu sveta, v Indiji, ob sveti reki Gangi na grmadah sežigajo mrtnice, ne živih. Seveda je tudi tam dosti verskega fanatizma, toda beseda 'herezija' na primer v budizmu nima pomena, kajti vsi poznejši komentariji svetih spisov so v nekem smislu herezije.

Ali je torej po vašem mnenju krščanstvo neke vrste sinkretizem, skupek različnih vplivov in ideologij? Kaj nam lahko v tej zvezi pove srednjeveški mit o sv. Gralu, o katerem ste pisali in predavali?

Mislím, da krščanstvo ni niti sinkretizem niti skupek različnih ideologij, čeprav so tako na oblikovanje krščanstva kakor tudi na njegov poznejši razvoj delovali različni vplivi; izvor krščanstva je v razodetju, v veri v Kristusovo utelešenje in vstajenje. Razlike nastanejo pri interpretaciji tega velikega dogodka, zastavljajo se na primer vprašanja o božji troedinosti (dogma o tem je namreč več kot dve stoletji poznejša od evanjeljev), o kozmologiji časa in prostora, o enkratnosti ali ponovljivosti utelešenja in vstajenja, o eshatološkosti zgodovine ali večnem vračanju ipd. S temi vprašanji vera prehaja v mišljenje, religija v teologijo in filozofijo, ki sta praktično neločljivi, slednja pa je področje svobode duha, ki se ga ne da omejiti v nekašne kalupe.

Bistvo vere je skrivnost – tista najgloblja skrivnost, ki je nikoli ne moremo racionalno razrešiti. O tej skrivnosti nam veliko pove mit o sv. Gralu, eden izmed najbolj zapletenih mitov zahodne kulture, saj poleg krščanskega jedra vsebuje tudi antične, gnostične, hermetične, alkimistične in druge elemente. Sveti Gral je tradicionalno razumljen predvsem kot skrivnostna čaša, kot kelih z zadnje večrje in/ali kot kelih pasijona, vendar v grozdu srednjeveških mitov nastopa v različnih metamorfazah kot »skrivnostni neimenovani predmet«, kot skrivni predmet želje, kakor sem zapisal v svojem eseju. Iskanje Grala je 'iskanje večnosti' (Mircea Eliade) – v svetu, v katerem je transcendenca pristopna zgolj v odsotnosti. Pri interpretaciji mitov mi je blizu pristop C. G. Junga, ki se je tudi ukvarjal z Gralom in je v poznih letih med drugim dejal: »Pomembno je, da imamo skrivnost in slinjo nečesa neznanega. To izpolnjuje življenje z nečim neosebnim, numinoznim.«

Lahko rečemo – krščanstvo je utemeljevalo in oblikovalo evropsko zavest. Kakšno vlogo naj bi imel t. i. krščanski intelektualec v sodobni družbi. Ali ga metodični dvom lahko ovira pri njegovem verovanju, ali daje večjo moralno moč?

Kadar govorimo o krščanskem intelek-

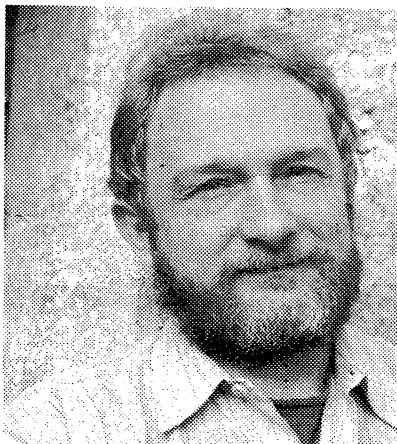
nih nazorov. Dejavnost društva poteka v treh vzporednih in dopolnjujočih se smereh: sestajanje članov društva in povabljenec na diskusijskih večerih o aktualnih temah, prirejanje javnih predavanj v Cankarjevem domu in izdajanje temeljnih religioških knjig v knjižni zbirki Hieron (pri založbi Nova revija). V sodelovanju z Državno založbo Slovenije pa pripravljamo tudi prevod najboljšejšega in svetovno znanega religioškega dela: Mircea Eliade, *Zgodovina verovanj in religijskih idej* (v štirih knjigah).

Kako po vašem organizirati pouk religije po šolah? Kdo naj uči, kakšni so morebiti pozitivni zgledi v Evropi?

O tem še nisem kaj dosti razmišljal, niti nisem podrobneje seznanjen z morebitnimi pozitivnimi zgledi. V splošnem menim, da bi morali predlagani šolski predmet razumeti kot pouk iz osnov religiozologije, kar pomeni, da bi bil posvetne narave in bi ga poučevali laiki. Za pridobitev ustreznih kvalifikacij učitelja bi bilo najbolje uvesti posebno študijsko smer na filozofski ali družboslovni ali pedagoški fakulteti, v prehodnem obdobju pa bi predmet poučevali profesorji filozofije in sorodnih ved – tudi teologi, zakaj ne, toda izključno v posvetni funkciji in v okviru skupnega, civilno sprejetega učnega načrta. Verouk v ožjem smislu pa naj se poučuje v cerkvenih ustanovah.

Ker pišete tudi o vplivih vzhodnih filozofij – kakšno prihodnost pripisujete vzhodnim religijam z ozirom na krščanstvo?

S študijem vzhodnih filozofij in religij sem se nekoliko več ukvarjal v mlajših letih. Predvsem me je zanimal budizem, za katerega še vedno mislim, da je najbolj dosledna in radikalna človeška pot k resnici. Pri svojem ukvarjanju z Vzhodom pa sem naletel na nekatere načelne meje, ki se postavljajo zahodnemu izobražencu. Prvič je tu problem starih vzhodnih jezikov (sanskrt, pali idr.), katere bi moral vsaj v osnovah poznati, da bi bolje razumel misli, izražene v njih. Drugi, težji problem je zahteva po meditacijski praksi, ki je praktični *a priori* za resno ukvarjanje z indijsko filozofijo: treba bi bilo izvajati dihalne vaje, joga, kar pa zahteva veliko časa in truda. Tretji, morda še najtežji problem, pa je globalna drugačnost osnovnega referenčnega okvira vzhodne modrosti: na primer, »preddverje« tako rekoč vsake indijske filozofije je prepričanje v zakon karme in, posledično, v reinkarnacijo; v to preddverje je treba preprosto vstopiti, to je teoretičen *a priori*, o katerem se ne sprašujemo – takšna nevrprašljivost predpostavk pa je težko sprejemljiva za zahodnega človeka, še posebej za filozofa (kakor je, z druge strani, vzhodnemu mislecu verjetno težko prevzeti zahodno poimovanje zgodovine, evolucije, ča-

Marko Uršič

o votlini, je odločilno vplival ne samo na